

Heeft iemand misschien nog 'sterretjes' uit Egem?

Bijdrage van John W.M. Jagt¹ en Ton van Eijden²

Dit artikel kan zowel als een vondstmelding als een oproep tot medewerking gezien worden; we zijn namelijk op zoek naar meer, en mogelijk (nog) beter bewaard gebleven, materiaal van deze slangster. Een vergelijking met taxa die tot nog toe gemeld zijn uit het Eoceen van Noordwest-Europa doet vermoeden dat het hierbij wel eens om een nieuwe soort zou kunnen gaan.

Waar vandaan?

Het hier afgebeelde exemplaar werd door Ton gevonden in een emmer zeefresidu uit de bodem van de klei-/zand-groeve Ampe in Egem, ten westen van Tielt (West-Vlaanderen, België), verzameld tijdens een WTKG-trip in juni 2006. Een vergelijking met het profiel dat Steurbaut & Nolf (1986, fig. 5) van deze groeve gaven, suggereert dat hun 'N3' het niveau is waaruit de slangster stamt. Dit is in het hogere deel van de Egem Sand Member (Formatie van Ieper). Ondanks het feit dat deze eenheid, die maximaal 23 meter dik is en in een ondiep marien milieu werd afgezet, de meest fossielrijke is van deze formatie (Steurbaut & Nolf, 1986, p. 127),

Ondetermineerbare slangster uit het Vroeg Eoceen (Ypresien; Formatie van Tielt, Egem Member) van Egem, in oraal (links) en adoraal (rechts) aanzicht. De grootste diameter van de lichaamsschijf is 6,60 mm (foto's: B.W.M. van Bakel; collectie T. van Eijden).

zijn resten van echi-
nodermen (stekel-
huidigen) zeldzaam.
Voor zover ons be-
kend is dit de eerste
melding van slang-
sterren uit Egem. In
moderne terminolo-
gie hoort de Egem
Member trouwens
tot de Formatie van
Tielt, die gedateerd wordt als Midden tot Laet Ypresien (Laga et al., 2002).

De grootste diameter van de zo goed als ronde lichaamsschijf is 6,60 millimeter, de armbreedte aan de basis is 1,05 millimeter en de hoogte van de lichaamsschijf bedraagt 1,20 millimeter. De armen, waarvan slechts stompjes overgebleven zijn, doen iel aan en zijn mogelijk behoorlijk lang en gracieus geweest. Details van de monddelen (kaken, tanden, stekels) en de plaatverdeling van zowel de onder- als bovenzijde van de schijf zijn geheel verdwenen, wat verband houdt met een proces van ‘verkiezeling’. De afzonderlijke kalkplaatjes van de bovenzijde (fig. 1 rechts) zijn niet zichtbaar maar boven de armbases zijn iets gewelfde delen te zien op de plek waar zich de radiale platen bevinden. De rest van de schijf maakt een uniforme indruk; dit suggereert dat vele kleine kalkplaatjes de bovenzijde bekleedden. Aan de onderzijde van de schijf ontbreekt elk detail van de armstructuur (in de schijf) en zijn andere kenmerken die van cruciaal belang zijn voor de taxonomie helaas niet te scoren. Ook de armstompjes geven heel weinig prijs.

Niet op naam te brengen

Op een aantal uitzonderingen na, met name uit het Eoceen van Engeland (zie de tabel), zijn goedbewaarde lichaamschijven van slangsterren, al dan niet met resten van armen, zeldzaam in het Paleogeen en Neogeen van Noordwest-Europa. Dit in tegenstelling tot elders in de wereld (Ishida, 2004). De iets jongere (Laet Ypresien/Lutetien) soort *Ophiurites eocaena*, die voor het eerst vermeld werd als *Ophiurites eocaenus* door Leriche (1931), heeft duidelijk bredere armen en een andere plaatverdeling (met grote radiale platen, en kransen van kleinere kalkplaatjes) van onder- en bovenzijde van de lichaamsschijf. Nieuw materiaal, verzameld door Ko de Klerk en Rianne Krull op het strand van Cadzand, werd beschreven door Jagt (1990, 1998). Thuy & Schulz (2013) suggereerden onlangs dat *Ophiurites eocaenus* het best aangesloten kan worden bij het genus *Ophiolepis*. Wat deze, mogelijk nieuwe, soort uit Egem betreft kunnen we alleen maar hopen op andere vondsten die mogelijk hier en daar in collecties liggen te ‘verstoffen’. Graag worden we op de hoogte gebracht als dat zo is. Bij voorbaat onze dank!

Dankwoord

We bedanken Barry W.M. van Bakel (Uden) voor het maken van de foto's en Dr. Ben Thuy (Trier) voor zijn visie op het geheel.

Soort	Stratigrafie	Vindplaats
<i>Ophiocoma hessi</i> Rasmussen, 1972	Laet Eoceen (Bartonien)	Hampshire, Engeland
<i>Ophiura bartonensis</i> Rasmussen, 1972	Laet Eoceen (Bartonien)	Hampshire, Engeland
<i>Ophiura bognoensis</i> Rasmussen, 1972	Vroeg Eoceen (London Clay)	Sussex, Engeland
<i>Ophiura wetherelli</i> Forbes, 1852	Vroeg Eoceen (London Clay)	Londen, Engeland
<i>Ophiura furiae</i> Rasmussen, 1972	Ypresien (Mo Clay Formatie)	Fur, Denemarken
<i>Ophiolepis eocaena</i> (Leriche, 1931)	Laet-Ypresien/Lutetien/Bartonien	NW België; Val d'Oise, Frankrijk

Paleogene (eocene) slangstersoorten uit Noordwest-Europa (zie Leriche, 1931; Rasmussen, 1972; Roman & Perreau, 1973; Jagt, 1990, 1998; Ishida, 2004), gebaseerd op gearticuleerd materiaal (lichaamsschijven, armresten).

Literatuur

- Ishida, Y., 2004. [Ophiuroids]. – *The Association for the Geological Collaboration in Japan, Monograph 51*: iv + 1–80 (Japans).
- Jagt, J.W.M., 1990. *Ophiurites eocaenus* Leriche, 1931 (Ophiuroidea, Eocene, NW Belgium) revisited. – *Bulletin de l'Institut royal des Sciences naturelles de Belgique, Sciences de la Terre* 60: 151–160.
- Jagt, J. [W.M.], 1998. 45 miljoen jaar oude slangsterren op het strand van Cadzand. In: Lindemann, T. (red.). Gids voor strandfossielen van Cadzand en Nieuwvliet-Bad. Haaien- en roggentanden, schelpen, krabben, slangsterren, zoogdierresten. – *Geode* 1998/2: 76–79.
- Laga, P., S. Louwye & S. Geets, 2002. Paleogene and Neogene lithostratigraphic units (Belgium). In: Bultynck, P. & L. Dejonghe (red.). Guide to a revised lithostratigraphic scale of Belgium. – *Geologica Belgica* 4 (2001): 135–152.
- Leriche, M., 1931. Une ophiure du “Panisélien” de la mer du Nord (*Ophiurites eocaenus* nov. sp.). – *Bulletin de la Société belge de Géologie, de Paléontologie et d'Hydrologie* 40 (1930) : 109–116.
- Rasmussen, H.W., 1972. Lower Tertiary Crinoidea, Asteroidea, and Ophiuroidea from northern Europe and Greenland. – *Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, Biologiske Skrifter* 19: 1–83.
- Roman, J. & M. Perreau, 1973. Sur des échinodermes (*Ophiurites* sp., *O. eocaenicus*, *Circopeltis* aff. *couloni*) du Bartonien du Val-d'Oise. Étude paléontologique et remarques taphonomiques. – *Annales de Paléontologie (Invertébrés)* 59: 105–118.
- Steurbaat, E. & D. Nolf, 1986. Revision of Ypresian stratigraphy of Belgium and northwestern France. – *Mededelingen van de Werkgroep voor Tertiaire en Kwartaire Geologie* 23(4): 115–172.
- Thuy, B. & H. Schulz, 2013. The oldest representative of a modern deep-sea ophiacanthid brittle-star clade from Jurassic shallow-water coral reef sediments. – *Acta Palaeontologica Polonica* 58: 525–531.

¹ John W.M. Jagt, Natuurhistorisch Museum Maastricht, de Bosquetplein 6-7, 6211 KJ Maastricht, e-mail: john.jagt@maastricht.nl

² Ton van Eijden, De Sparren 85, 1402 KE Bussum, e-mail: eijdent@hetnet.nl